

Άτυπες πηγές μάθησης

Μέρος 1^ο: Θεωρητικό πλαίσιο

Κ. Χαλκιά
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον θηνών

Τυπική, μη τυπική και άτυπη εκπαίδευση

Τυπική εκπαίδευση: η εκπαίδευση που καθορίζεται από τους σχετικούς φορείς της πολιτείας και υλοποιείται σε θεσμοθετημένα εκπαιδευτικά ιδρύματα (σχολεία, Πανεπιστήμια).

Μη τυπική εκπαίδευση: η εκπαίδευση που προκύπτει μέσα από προγραμματισμένες δραστηριότητες, όχι πάντα με ακρίβεια σχεδιασμένες ως μάθηση. Μπορεί να συμβεί στα **μουσεία**, στα **θερινά σχολεία**, σε ομίλους, σε κατασκηνώσεις, κ.λπ.

Τυπική, μη τυπική και άτυπη εκπαίδευση

Άτυπη εκπαίδευση: η εκπαίδευση που προκύπτει από καθημερινές δραστηριότητες που σχετίζονται με την εργασία, την οικογένεια ή τον ελεύθερο χρόνο. Δεν είναι οργανωμένη ή δομημένη με όρους στόχων, διάρκειας ή μαθησιακής στήριξης (ΜΜΕ, επισκέψεις σε ελεύθερους χώρους, μουσεία, κ.λπ.).

Τυπική, μη τυπική και άτυπη εκπαίδευση

Τα παιδιά φέρνουν στο σχολείο πληροφορίες και «γνώσεις» που προέρχονται από διάφορες άτυπες και μη τυπικές πηγές μάθησης.

Η άτυπη γνώση των μαθητών άλλοτε συμβάλλει στους στόχους του αναλυτικού προγράμματος, και άλλοτε, λειτουργεί ως «θόρυβος» που παρεμβαίνει στις προσπάθειες για οικοδόμηση γνώσης στις φ.ε.

Η «γνώση» που φέρει κάθε παιδί από άτυπες πηγές μάθησης αποκαλείται συχνά και «**το αόρατο υπόβαθρο της τυπικής εκπαίδευσης**».

Παράγοντες που επηρεάζουν τη μάθηση από τις άτυπες πηγές

- το ευρύτερο **κοινωνικοπολιτισμικό** περιβάλλον του μαθητή
- το είδος των **συζητήσεων** που επικρατούν στο οικογενειακό του περιβάλλον,
- οι **δομές** και οι **κώδικες** της γλώσσας που χαρακτηρίζουν τις συζητήσεις αυτές,
- ο τρόπος **συμμετοχής** του παιδιού στο κοινωνικό και οικογενειακό γίγνεσθαι,
- οι σχέσεις του μαθητή με την **κυρίαρχη κουλτούρα**, τα **κίνητρα** που έχει για μάθηση.

Άτυπες και μη τυπικές πηγές μάθησης

Πηγές άτυπης εκπαίδευσης: η μάθηση προκύπτει σε προσωπική βάση (εθελοντικά, χαλαρά και αυθόρμητα), έξω από ένα οργανωμένο σύστημα εκπαίδευσης (π.χ. εξωσχολικά βιβλία εκλαϊκευμένης επιστήμης, σχετικά ντοκιμαντέρ στην τηλεόραση, άρθρα εκλαϊκευμένης επιστήμης στον ημερήσιο και περιοδικό Τύπο, sites στο διαδίκτυο, κ.λπ.),

Πηγές μη τυπικής εκπαίδευσης: η μάθηση προκύπτει μέσα από οργανωμένα σχήματα εκπαίδευσης (π.χ. επισκέψεις σε μουσεία, κέντρα επιστήμης, πλανητάρια, κ.λπ.), τα οποία προσφέρουν εκπαιδευτικά προγράμματα βασισμένα σε ένα άτυπο αναλυτικό πρόγραμμα.

Μη τυπικές και Άτυπες πηγές μάθησης: Βασικές παράμετροι

- α. **η προσωπική της φύση**· δηλαδή, ότι κατακτάται σύμφωνα με την προσωπική βούληση και τις ανάγκες (συναισθηματικές, γνωστικές, κ.λπ.) του κάθε μαθητή,
- β. το **πλαίσιο** στο οποίο λαμβάνει χώρα η μάθηση, το οποίο καθορίζει το είδος «γνώσης» που θα κατακτηθεί,
- γ. το γεγονός ότι χρειάζεται **χρόνο** για να εκδηλωθεί (η γνώση αυτή μπορεί να συσσωρεύεται για αρκετό καιρό και, κάποια στιγμή, απρόσμενα, να ενεργοποιηθεί και να εμφανιστεί).

Μη τυπικές και Άτυπες πηγές μάθησης: Το πλαίσιο

1. Το **προσωπικό πλαίσιο**: περιλαμβάνει το υπόβαθρο του «επισκέπτη-μαθητή» (τις προσωπικές του εμπειρίες, τις προϋπάρχουσες γνώσεις του, τα ενδιαφέροντά του, τις κοινωνικές δεξιότητές του, τις νοητικές δεξιότητές του, τις αξίες του, κ.λπ.) και την προσωπική **ατζέντα μάθησης** που έχει όταν επισκέπτεται μια άτυπη πηγή γνώσης.

Μη τυπικές και Άτυπες πηγές μάθησης: Το πλαίσιο

2. Το **κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο**: αναφέρεται αφενός στην αλληλεπίδραση των μαθητών με τα άλλα **άτομα** που συμμετέχουν στην όλη εμπειρία (π.χ. γονείς, συγγενείς, εκπαιδευτικοί, φίλοι, υπάλληλοι μουσείων, κ.λπ.) και αφετέρου στα ιδιαίτερα κοινωνικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά που σχετίζονται με τα **προϊόντα** των άτυπων πηγών μάθησης (όπως είναι τα εκθέματα ενός μουσείου, τα άρθρα εκλαϊκευμένης επιστήμης στον ημερήσιο και περιοδικό Τύπο, τα ντοκιμαντέρ στον κινηματογράφο και σε μορφή DVD, ή μια ιστοσελίδα ενός οργανισμού στο Διαδίκτυο).

Μη τυπικές και Άτυπες πηγές μάθησης: Το πλαίσιο

3. Το **φυσικό πλαίσιο**: αναφέρεται στις φυσικές όψεις του περιβάλλοντος χώρου που φιλοξενεί εκθέματα, ή κάποια προβολή επιστημονικού ντοκιμαντέρ, κ.λπ. (η περιβαλλοντική «ταυτότητα» του χώρου). Περιλαμβάνει την αισθητική των εκθεμάτων και του περιβάλλοντος χώρου – δηλαδή, τα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά, τη διάταξη των μουσειακών εκθεμάτων, το «στήσιμο» (layout) ενός άρθρου (ή μιας ιστοσελίδας) εκλαϊκευμένης επιστήμης, τις λεζάντες και τη μουσική που συνοδεύουν ένα έκθεμα, κ.λπ.

Μη τυπικές και Άτυπες πηγές μάθησης: Το πλαίσιο

4. Το **εκπαιδευτικό πλαίσιο**: αναφέρεται στον εκπαιδευτικό σχεδιασμό που, ρητά ή υπόρρητα, δηλώνεται και αντίστοιχα εκφράζεται μέσα από τον τρόπο που δομείται το περιβάλλον μάθησης (διαδρομές πλοήγησης, φύλλα εργασίας, διαδραστικότητα των εκθεμάτων, ή του λογισμικού, «στήσιμο» ενός άρθρου, ή μιας ιστοσελίδας εκλαϊκευμένης επιστήμης, κ.λπ.). Εκφράζει τις εκπαιδευτικές αντιλήψεις κάθε φορέα (που αντιπροσωπεύει την άτυπη πηγή γνώσης), τις αξίες του, τις επιδιώξεις του, κ.λπ. (π.χ. ποιο μοντέλο διδασκαλίας υιοθετεί και γιατί).

Σύστημα ταξινόμησης με κριτήριο το **χώρο** και τις **συνθήκες** μάθησης στις φ.ε.

- α. **εκτός σχολείου**, με τα άλλα παιδιά της τάξης τους, σε συνθήκες οργανωμένης παρακολούθησης στην αίθουσα προβολής κάποιου πλανηταρίου, ή κινηματογράφου,
- β. **εκτός σχολείου, ατομικά**, σε συνθήκες ελεύθερης παρακολούθησης (ή πλοήγησης) στην τηλεόραση, ή στον υπολογιστή του σπιτιού τους, και

Σύστημα ταξινόμησης με κριτήριο το **χώρο** και τις **συνθήκες** μάθησης στις φ.ε.

γ. **εντός σχολείου**, με τα άλλα παιδιά της τάξης τους, σε **συνθήκες οργανωμένης παρακολούθησης** στη σχετική αίθουσα προβολής μέσω **βιντεοπροβολέα**, ή τηλεόρασης, ως μέρος του **εκπαιδευτικού υλικού** που κατέστρωσε ο εκπαιδευτικός για τη διδασκαλία της σχετικής ενότητας, ή ακόμα στους **υπολογιστές** τους κατά τη συλλογή πληροφοριών από συγκεκριμένες πηγές (διαδικτυακές ιστοσελίδες).

Σύστημα ταξινόμησης με κριτήριο το **χώρο** και τις **συνθήκες** μάθησης στις φ.ε.

- α. **οργανωμένες σχολικές επισκέψεις** (σε χώρους εκτός σχολείου): για τον εμπλουτισμό του επίσημου **αναλυτικού προγράμματος** στις φ.ε., αξιοποιούνται τα **εκπαιδευτικά προγράμματα** που παρέχουν οι μη τυπικές πηγές μάθησης (όπως τα μουσεία, τα κέντρα επιστήμης, τα πλανητάρια, οι ζωολογικοί και οι βοτανικοί κήποι, κ.λπ.).

Σύστημα ταξινόμησης με κριτήριο το **χώρο** και τις **συνθήκες** μάθησης στις φ.ε.

β. προσωπική (εξωσχολική) δραστηριότητα:
Μαθητές ή/και εκπαιδευτικοί πλοηγούνται προσωπικά σε άτυπες πηγές μάθησης (όπως ο ημερήσιος και ο περιοδικός Τύπος, η τηλεόραση, το Διαδίκτυο, υλικό σε μορφή CD και DVD, τα εκπαιδευτικά βιντεοπαιχνίδια κ.λπ.), σε χώρο εκτός σχολείου (π.χ. στο σπίτι τους), ή επισκέπτονται μόνοι τους (ή και οικογενειακά) δημόσιους οργανισμούς (π.χ. μουσεία, βοτανικούς κήπους, πλανητάρια, κ.λπ.).

Σύστημα ταξινόμησης με κριτήριο το **χώρο** και τις **συνθήκες** μάθησης στις φ.ε.

- γ. **εκπαιδευτικές δραστηριότητες** (εντός σχολείου):
Οι εκπαιδευτικοί ετοιμάζουν **εκπαιδευτικό υλικό** (σε συμφωνία πάντα με τη στοχοθεσία του αναλυτικού προγράμματος) αντλώντας υλικό από άτυπες πηγές μάθησης (όπως ο ημερήσιος και ο περιοδικός Τύπος, η τηλεόραση, το Διαδίκτυο, σχετικό υλικό από CD, CD-ROM, DVD και DVD-ROM, κ.λπ.), για χρήση στις αίθουσες διδασκαλίας (εντός σχολείου).